

CHET TILI DARSLARIDA O'QISHNI O'RGATISH

Xo'janiyozava Dilshoda

O'zbekiston Milliy Universitetining

Xorijiy filologiya fakulteti

filologiya va tillarni o'qitish yo'nalishi 3-kurs talabasi.

Annotatsiya: Mazkur maqolaning dastlabki bosqichida chet tili darsini tashkil qilish haqida yoritilgan. Chet ilida o'qishni o'rgatish uchun darslarni tashkil etish tartibi haqida va amalga oshirilishi kerak bo'lgan vazifalar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar : o'qish, chet tilini o'qitish, matn, idrok etish, so'zlashuv, bilvosita muloqot, intellektual rivojlanish

Аннотация: На первом этапе данной статьи рассматривается организация урока иностранного языка. Рассказывается о порядке организации уроков для обучения за рубежом и задачах, которые необходимо выполнить.

Ключевые слова: чтение, обучение иностранному языку, текст, восприятие, речь, не прямое общение, интеллектуальное развитие.

Annotation: At the first stage of this article, the organization of a foreign language lesson is considered. It describes the procedure for organizing lessons for studying abroad and the tasks that need to be completed.

Keywords: reading, teaching a foreign language, text, perception, speech, indirect communication, intellectual development.

Ma'lumki, o'qish axborot olishning asosiy vositalaridan biridir. Uning roli bugungi kunda ayniqsa katta, chunki aynan shu narsa insonga shaxsiy kognitiv ehtiyojlarini qondirish imkoniyatini beradi.

O'qish tufayli, matndan ma'lumot olinadigan jarayonda insoniyat tomonidan to'plangan tajribani ijtimoiy, mehnat va madaniy faoliyatning eng xilma-xil sohalarida uzatish va o'zlashtirish mumkin. Shu munosabat bilan o'qish natijasi, ya'ni olingan ma'lumotlar alohida rol o'ynaydi. Shu bilan birga, tahlil, sintez, umumlashtirish, xulosa chiqarish va bashorat qilishni o'z ichiga olgan o'qish jarayonining o'zi katta tarbiyaviy va tarbiyaviy rol o'ynaydi. U aqlni sayqallaydi, hislarni charxlaydi. Chet tilida o'qish nutq faoliyatining bir turi va bilvosita muloqot shakli sifatida, ko'plab tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, ko'pchilik uchun eng zarurdir. Ona tilida so'zlashuvchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot qilish imkoniyati, qoida tariqasida, nisbatan kam, chet tilida o'qish qobiliyati - deyarli barchasi. Shuning uchun o'qishni o'rgatish maqsadli dominant rolini o'ynaydi.

O'qish jarayoni va uning natijasi - ma'lumot olish - odamlarning kommunikativ va ijtimoiy faoliyatida katta ahamiyatga ega. Yozma muloqotning bu shakli insoniyat tomonidan to'plangan tajribani hayotning turli sohalarida uzatishni ta'minlaydi, aql-zakovatni rivojlantiradi, his-tuyg'ularni charxlaydi, ya'ni o'rgatadi, rivojlantiradi, tarbiyalaydi. Bir so'z bilan aytganda, kitobxonlik eng rivojlangan va ijtimoiy qimmatli shaxsning fazilatlarini shakllantiradi.

Dastlabki bosqichda chet tillarini o'rgatish, ovoz chiqarib o'qish - muhim rivojlanish O'qish texnikasi, ovoz chiqarib o'qish rivojlanishining yanada ilg'or bosqichlarida, asosan, nazorat va

ifodali o'qish rovida ishlaydi, maktabda chet tilini o'qitishning maqsadi o'z-o'zidan o'qishdir va ovoz chiqarib o'qish birinchi muhim qadam sifatida qaraladi. o'quvchilarning o'z-o'zidan o'qishni o'zlashtirishi, bu har ikkala turdagi bo'kirish faoliyatida ham umumiy komponentlarning mavjudligi bilan oqlanadi. Ovoz chiqarib o'qish o'z-o'zidan o'qish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi, o'z-o'zidan o'qishni o'zlashtirish usuli sifatida ishlaydi. Shu bilan birga, ovoz chiqarib o'qish o'ziga xos lingvistik yoki semantik vazifalarga ega bo'lgan mustaqil nutq faoliyati turi sifatida ishlaydi. U quyidagilarda ishlatiladi:

- a) o'rganilayotgan tilning alfavit-raqam qonuniyatlarini o'zlashtirish;
- b) gapning idrok etilgan elementlarini sintagmada birlashtirib, uni ritm va intonatsiya nuqtai nazaridan to'g'ri shakllantirish ko'nikmalarini rivojlantirish.
- v) o'qish tezligini tezlashtirish;
- d) bashorat qilish qobiliyatini rivojlantirish;
- e) tushunishning to'g'riligini o'rgatish va nazorat qilish.

Chet tilida bilvosita muloqot shakli sifatida o'qishni o'rgatish maqsadining amaliy komponenti talabalarning matnlarni o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishni o'z ichiga oladi, ulardagi ma'lumotlarni tushunishning turli darajalari:

- Asosiy mazmuni tushunish bilan (kirish o'qish) ;
- Mazmuni to'liq tushunish bilan (o'qishni o'rganish);
- Kerakli, mazmunli ma'lumotlarni olish bilan (qidirish va o'qishni ko'rish).
- Sertifikatlash talablari nutq faoliyatining ushbu turini, ya'ni ilg'or kommunikativ kompetensiyani o'rgatishda chegaradan oldingi darajaga erishishni nazarda tutadi. O'qishni o'rganish mazmuni quyidagilarni o'z ichiga oladi:
- Lingvistik komponent (lingvistik va nutqiy material: grafik belgilar tizimi, so'zlar, iboralar, turli janrdagi matnlar);
- Psixologik komponent (o'qish harakatlari va operatsiyalarini o'zlashtirish asosida shakllangan o'qish qobiliyatlari va qobiliyatlari);
- Uslubiy komponent (o'qish strategiyalari).

O'qishning asosiy asosiy ko'nikmalari quyidagilardan iborat :

- Axborot mazmunini tuzilishi va mazmuni bo'yicha bashorat qilish;
- Mavzuni, asosiy g'oyani aniqlang;
- Matnni semantik qismlarga ajrating;
- Asosiy ikkilamchidan ajrating;
- Matnni talqin qilish.

O'qishga o'rgatishda o'quvchilarda bilvosita muloqot vositasi sifatida o'qish qobiliyatini ta'minlash uchun nafaqat zarur ko'nikma va malakalarni shakllantirish, balki o'qishga qiziqishni shakllantirish ham muhimdir. To'g'ri ta'kidlaganidek, A.A. Leont'evning so'zlariga ko'ra, ko'p yoki kamroq doimiy mashg'ulotlar bilan qo'llab-quvvatlanmaydigan o'qish qobiliyati juda tez parchalanadi va o'qishni o'rgatish uchun qilingan barcha harakatlar behuda.

Chet tilida o'qishga bo'lgan ehtiyoj o'quvchilarga taklif etilayotgan matnlar mazmuni ularning kognitiv va emotsional ehtiyojlariga, intellektual rivojlanish darajasiga mos kelganda qondiriladi.

O'qish uchun matnlarni tanlash va tashkil etish asosan tinglash uchun matnlarga qo'yiladigan talablar bo'lishi mumkin. Ular ma'lumotli, janr va mavzu jihatidan xilma-xil va iloji boricha haqiqiy bo'lishi kerak. Muhim muammo - bu o'qitishning dastlabki bosqichi uchun

matnlarni uslubiy tanlash. Ushbu bosqichda talabalarning til imkoniyatlari cheklanganligi sababli, o'qish matnlarini qayta ishlash va moslashtirish kerak. Qayta ishlash va moslashtirish usullariga qisqartirish, murakkab grammatik tuzilmalarni engilroqlari bilan almashtirish kiradi. Shu bilan birga, ilgari o'quvchilar uchun notanish bo'lgan, ammo tushunarli bo'lgan murakkab so'zlarni saqlash mumkin. Muhim rol matn sharpasi ham izohlar, yon lug'at, illyustratsiyalar yordamida idrok etish shartlariga mos ravishda o'ynaydi. Bu tayanchlardan foydalanish, L.A. Chernyavskaya, matnlarni uslubiy qayta ishlashning eng samarali usuli bo'lib, chet tilini o'qish jarayonini tabiiy o'qishga yaqinlashtiradi.

1. O'quv jarayonining amaliy yo'nalishi: nafaqat yangi bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirishga, balki o'qilayotgan narsaning mazmuni va ma'nosini tushunishga imkon beradigan amaliy muammolarni hal qilishga qaratilgan aniq kommunikativ motivli vazifalar va savollarni shakllantirish; chet tilida o'qish texnikasini o'rgatish tizimida o'qishning baland ovoqli bosqichini majburiy ajratish, artikulyatsiya va intonatsiya, fonetik jihatdan to'g'ri nutq va "ichki eshitish" ko'nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi.

2. Ta'limga tabaqalashtirilgan yondashuv: o'quvchilarning yosh psixologik xususiyatlarini, yangi bilimlarni etkazish va ko'nikma va malakalarni shakllantirishda ularning bilish faoliyatining individual uslublarini hisobga olish; o'quvchilarning individual qobiliyatlariga qarab, murakkablik darajasi bo'yicha farqlanadigan analitik va sintetik mashqlardan, vazifalardan foydalanish; ovoz chiqarib o'qishga va o'zini o'zi o'rgatish bo'yicha ishning adekvat usullarini tanlash.

3. Ta'limga kompleks va funksional yondashuv: og'zaki kutish asosida o'qishni o'rganishni qurish, ya'ni. bolalar og'zaki nutqda allaqachon o'rgangan til materiallarini o'z ichiga olgan matnlarni o'qiydilar; alifbo bosqichida yangi harflarni, harf birikmalarini o'zlashtirish, o'qish qoidalarini og'zaki nutqda yangi leksik birliklar va nutq namunalarini kiritish ketma-ketligiga muvofiq amalga oshiriladi.

4. Ona tilining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda: talabalarning ona tilida shakllangan yoki allaqachon shakllangan o'qish ko'nikmalarini ijobiy o'tkazishdan foydalanish;

5. O'rganishning qulayligi, amalga oshirilishi va xabardorligi.

6. Motivatsiyani shakllantirishga kompleks yondashuv: Darsda o'yin vazifalarini bajarishga, kommunikativ xarakterdagi muammoli vaziyatlarda harakat qilishga ko'proq e'tibor beriladi; yangi materialni tushunishni rag'batlantiradigan turli xil vizualizatsiya turlaridan foydalanish, assotsiativ aloqalarni yaratish, o'qish qoidalarini yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradigan qo'llab-quvvatlashlar, iboralarning intonatsiya naqshlari so'zlarining grafik tasvirlari.

Matn mazmuniga kirib borish darajasiga ko'ra va kommunikativ ehtiyojlarga qarab ko'rish o'qish, qidirish (ko'rish va qidirish), kirish va o'rganish mavjud. O'qishni o'qish matn mazmunini to'g'ri va to'liq tushunish, olingan ma'lumotlarni qayta hikoya qilish, konspekt va boshqalarda takrorlash bilan ajralib turadi. O'qish o'quvchilarning kommunikativ va kognitiv faoliyatining eng muhim turlaridan biridir. Ushbu faoliyat yozma qat'iy matndan ma'lumot olishga qaratilgan. O'qish turli funktsiyalarni bajaradi: u horijiy tillarini amaliy o'zlashtirish uchun xizmat qiladi, til va madaniyatni o'rganish vositasi, axborot va ta'lim faoliyati vositasi va o'z-o'zini tarbiyalash vositasidir.

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Chet tilini o'rganishga ehtiyoj yuqori bo'lgan bir davrda, ta'lim jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan, innovatsion ta'lim texnologiyalaridan unumli foydalanish bu jarayonni samarali bo'lishga olib keladi. Innovatsion ta'lim

texnologiyalarning samaradorligi ularning ta'lim jarayonida to'g'ri va unumli foydalanilganidadir. Chet tilida muloqotning bilvosita shakli sifatida o'qishni o'rgatish maqsadining amaliy komponenti o'quvchilarning matnlarni ulardagi ma'lumotlarni tushunishning turli darajalariga ega bo'lgan o'qish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Biroq o'qishga o'rgatishda o'quvchilarda nafaqat bilvosita muloqot vositasi sifatida o'qish imkoniyatini beruvchi zarur ko'nikma va malakalarni shakllantirish, balki bu jarayonga qiziqish uyg'otish ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. J.Jalolov „Chet til o'qitish metodikasi“, Toshkent-2012
2. www.pedagolar.uz
3. www.oriens.uz
4. Saidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. "Ma'rifat" 2013
5. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection In French Phraseology." *Journal of Positive School Psychology* (2022): 2883-2889.
6. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." *Конференции*. 2021.
7. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of "Historical Memory" Within French and Uzbek Phraseology." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
8. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and J. A. Yakubov. "Archaic Phraseological Units as Windows into "Historical Memory" in French and Uzbek Linguistic Traditions." *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157) 2.1 (2024): 163-169.
9. Ilhomovna, Djafarova Dildora, Bobokalonov Odilshoh Ostonovich, and Yaxshiboyeva Nodira Ergashovna. "Contemporary Usage of Archaic Phraseological Units Expressing "Historical Memory" In Uzbek and French Languages." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.2 (2024): 371-377.
10. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing" Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
11. Яхшибоева, Нодира. "Таржима жараёнида маданиятлараро мулоқотнинг социолингвистик хусусиятлари." *Академические исследования в современной науке* 2.17 (2023): 165-169.
12. Иногамова, Ф. М., and Н. Э. Яхшибоева. "Фразеологик маънонинг конвенциаллиги." *Academic research in educational sciences* 3.5 (2022): 1176-1182.
13. Яхшибоева, Н. (2023). Туристический дискурс как один из особых видов институционального дискурса. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(6), 879-884.
14. Яхшибоева, Нодира. "The role of tourism terminology in french." *O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI*, 2023,[1/4] (2023).